

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION
SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN

OCTOBER / NOVEMBER
OKTOBER / NOVEMBER

2004

SEPEDI LELEME LA GAE
MAEMO A A PHAGAMEGO

Lephephe La Bobedi

HG

109-1/2

10 pages

SEPEDI FIRST LANG HG: Paper 2

COPYRIGHT RESERVED / KOPIEREG VOORBEHOU
APPROVED BY UMALUSI / GOEDGEKEUR DEUR UMALUSI

KGORO YA THUTO YA GAUTENG
DITLHAHLOBO TŠA MAREMATLOU

SEPEDI LELEME LA GAE
MAEMO A A PHAGAMEGO
(Lephephe la Bobedi)

NAKO: Diiri tše 3

MEPUTSO: 100

DITAELO:

- Badišiša ditaelo ka šedi.
- Lephephe le le arotšwe ka dikarolo tše THARO; e lego A, B le C.
- Potšišo 1 e arabja ke balekwa ka moka.
- Potšišo 2 araba ditsopolwa tše PEDI fela.
- Karolong ya B ge o kgethile ditsopolwa, o tla araba ye telele go karolo C; GOBA ge o kgethile ye telele go karolo B, go karolo C e tla ba ditsopolwa.

**KAROLO YA A
THETO
POTŠIŠO 1**

Potšišo ye e arabja ke balekwa ka moka.

Badišiša seretwana se gore o tle o kgone go araba dipotšišo tše di se latelago:

Tša gago a di tšwe matswabadi diatla, Wa gago a o nkge mphufutšo mmele; Go opa a e be ga wa gago mmele, Seepe o ja dinala se itshwantšhe le magotlo.	3
A bokgwale go wena a e be a ka meso mafato, Ka wa gago mphufutšo le wena šeba.	6
Bja go lapa a e be bjo bo robago tša gago dintšhi, Mosegare tše o di dirilego e le gore ke tše ntši.	9
Ka go ipha dikotsi ke tše o ikgokelago, Goba wena o bona bjang, nna ke bona bjang? Manxa a rena mahlatse ke a a go amogago, Ka ge ka ganong bogobe o le yo o re ntšhago.	12
Ka wona mokgwa woo o swerego ka gona, Ba ntlhoile ke tsela ye o tlogo ka yona.	

Matsepe O.K., Todi ya dinose. 1981 Letl.13

- 1.1 Sereti se šupa eng ge se re **tša gago a di tšwe matswabadi diatla?** (2)
- 1.2 Na go kgalwa eng mo seretong se? (1)
- 1.3 Na bothata bjo bo tšwelelago seretong se bo ka rarollwa bjang? Efa boikgopolelo bja gago. (2)
- 1.4 Ntšha seema seo se tšwelelago mothalotheotong wa 5 o be o laetše tšhomišo ya sona. (2)
- 1.5 Efa mehlala ye MEBEDI ya poeletšo ya mantšu. (2)
- 1.6 Efa mehlala wa morumokwano wo o dirišitšwego seretong se. (1)
- [10]**

POTŠIŠO 2

Senakangwedi – D.M. Mampuru

Araba ditsopolwa tše PEDI fela go ditsopolwa tše nne tšeo o di filwego; o sa lebale go nomora go ya ka ditsopolwa tšeo o di kgethago.

- 2.1 Badišiša setsopolwa se ka šedi gore o tle o` kgone go araba dipotšišo.

Setsopolwa A:

Wena mogašapeu, tiiša letsogo! Se gašetše tseleng goba meetlweng! Gaša mobung wa nnete, o tla buna! Ge e le motlalo, go tla fokotšwa.	3
Motswadi, mothuši wago ke yowe! Mo kukiše, a se robege, o tla go hola! Se mo konole seatla, mohla a fahlile, a kgala! Se mo foše ka diruwe, mohla a robile yeno lenaka, a e phaya!	6

- 2.1.1 Na mogašapeu yo a retwago fa ke mang? (1)
- 2.1.2 Sereti se šupa eng ge se re **se gašetše tseleng goba meetlweng?** (2)
- 2.1.3 Hlaloša gore **motlalo** wo go bolelwago ka wona mo ke eng le gore o tla fokotšwa bjang. (3)
- 2.1.4 Ge o be o le **mogašapeu** o be o tla dira eng ka **peu** yeo e welago tseleng le meetlweng? Efa boikgopolelo bja gago. (2)
- 2.1.5 Na mohola wa seretwa ke ofe go ya ka sereto se? Efa dintlha tše PEDI. (2)

2.1.6 Sereti se kgopela motswadi dilo tše THARO. Ke dife? (3)

2.1.7 Na ke keletšo efe yeo o ka e fago batswadi ba go rata go konola bagašapeu diatla? Efa kgopolo ya gago. (2)
[15]

2.2 Bala tematheto ye ka šedi o kgone go fetola dipotšišo tše di latelago:

Setsopolwa B:

Ba ntebetše nna ntshororo ya lesogana, Lapeng la mohumi ka gata ka fihla, Ka hwetša wa mohumi ngwana' sephelakamaswi le nama,	3
Yo bja gagwe botse bo ntšhago botse lefeela, Ka re ke re nkamogele ke fihlile, Ke noka ye kgolo Lekwe mamarwale ke a tšea, Sa badimo le batho sebotse sa re, Di tloge di kwetše letswai tša gago ditaba.	6

2.2.1 Ke bomang bao sereti se rego ba mo lebetše; le gona ba lebetše eng ka yena? (3)

2.2.2 Ke eng seo batho ba o ba ngwadilego ka go 2.2.1 ba bego ba se bolela? Hlaloša ka methaladi ye e ka bago ye MEBEDI. (2)

2.2.3 Efa tšhomišo ya lentšu le **ntshororo** bjalo ka ge le dirišitšwe seretong se. (2)

2.2.4 Efa mehlala ye MEBEDI ya poeletšo. (2)

2.2.5 Efa histori ya sereti go ya ka sereto se. (2)

2.2.6 Ka methaladi ye MEBEDI efa **moko** wa sereto se. (4)
[15]

2.3 Bala tematheto ye, o tle o tsebe go araba dipotšišo tše di e latelago:

Setsopolwa C:

O tlaeletšeng ka tlhago, Ntho faseng e sabalaka godimoga 'ago, O sa ba nyamiše wa tsheroga,	3
Le ge dikgolatsela di ikeme go go sekamolla ltlhogiše meletiana le dikgese, Re bone a dinamelwa makoko, Gore kgololo ke thoko efe di tlo go gololela.	6

2.3.1 Na bothata bjo bo tšweletšwago seretong se ke bofe? Efa dintlha tše THARO. (3)

2.3.2 Efa ditsela tše PEDI tšeo o bego o ka di šomiša go rarolla bothata bjo bo ukangwago ka go 2.3.1. (2)

- 2.3.3 Na maikutlo a sereti ke afe mabapi le seretwa? (2)
- 2.3.4 Efa seswantšhokgopolo seo se tšwelelago seretong se. (2)
- 2.3.5 Efa poeletšo ya tumanoši yeo e tšwelelago temathetong ye o be o e thalele. (2)
- 2.3.6 Efa mehola ye MEBEDI ya seretwa. (2)
- 2.3.7 Lentšu le **sabalaka** le šupa eng go ya ka sereto se? (2)
- [15]**
- 2.4 Bala ditematheto tše, gomme o arabe dipotšišo tše di di latelago.

Setsopolwa D:

Le ipileditše tšema la baratani, Ba kgorogela go lena, Ba duma go kgeba segošane ga lena, Ge le swara lefula la lehopane.	3
Le dirile dinaledi didibeng, La bopabopetša maswika, Bostalagmite le a mangwe, Ditsebi tša thutotlhago tša sela tsebo.	6

- 2.4.1 Efa mohuta wa sereto se. (1)
- 2.4.2 Sereti se šupa eng ka mothalotheo wa 3? (2)
- 2.4.3 Ge o bona ke ka lebaka la eng ge batho ba kgorogela lefelong le? Efa dintlha tše PEDI. (4)
- 2.4.4 Na mafelo a mohuta wo a hlolwa ke eng? Efa kgopolo ya gago. (2)
- 2.4.5 Efa mehlala ye MEBEDI ya seo se retwago fa. (2)
- 2.4.6 Ka methaladi ye MEBEDI; efa **moko** wa sereto se. (4)
- [15]**

PALOMOKA YA KAROLO YA A: [40]

KAROLO YA B
TERAMA
POTŠIŠO 3

Ge o kgetha potšišo ye telele mo karolong ye; o tla araba ditsopolwa go karolo C.

A mo swina ngwanana 'thakana – M.S.Serudu

3.1 Badišiša ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tše di di latelago:

Setsopolwa A:

Mokalabi:	Na o bona nke mengwaga ye ke e feditšego ke le kua Bokgalaka ke be ke dio pharama ke sa dire selo?
Mmatlala:	Ao, ke a gago mantšu, ga se a ka. (<i>Setunyana.</i>) O a tseba gore ke itiwa ke letswalo ge re le mo.
Mokalabi:	Se ntlabele lefeela. Ke lang letswalonyana leo la gago?
Mmatlala:	Ge ke tsena mo ke bone yo mongwe wa barwa ba gagwe a na le batho bale ba lekgotla la ditaxi.
Mokalabi:	Aaši, o tšhoga lefeela le nna ke mmone. Gape nna ga ke kgolwe gore o sa nkgopola. Fela re se ke ra tshwenyega ka taba ya mohuta woo. Tabakgolo ke gore sekgalabjana sela se swanetše go tloga tseleng ya rena. Se tšhela lethabo la rena ka mabu.
Mmatlala (<i>O mo lebeletše</i>):	Bjale o bona leano e ka ba lefe?

- 3.1.1 Na Mmatlala o bolela le Mokalabi ba le kae? (1)
- 3.1.2 Ge o be o le morwa wa Lekope o bona Mmatlala lefelong le o be o tla dirang? Efa kgopolo ya gago. (2)
- 3.1.3 Mokalabi o šupa eng ge a re **sekgalabjana sela se tšhela lethabo la rena ka mabu**? (2)
- 3.1.4 Efa dikeletšo tše PEDI tšeo Mokalabi a di filego Mmatlala. (2)
- 3.1.5 Morago ga poledišano ye, Mmatlala o ile a thabišwa ke eng kudu? (2)
- 3.1.6 Poledišano ya Mokalabi le Mmatlala e godiša bothata bja tiragatšo ye bjang? (2)

Setsopolwa B:

Mmatlala	(<i>O mmulela lebati o a tsena bobedi ba dula fase</i>): Na go reng o lala o sepela mašego? E ka ba go senyegile kae?
Lekope	(<i>O sa hemela</i>): Ditaba di senyegile. Ga ke bone gore ke tla hlwe ke sa phedišana gabotse le Mologadi. (<i>O šišinya hlogo.</i>) Go ka se sa kgonega! Aowa, le gatee!
Mmatlala	(<i>Ka phišego a šutela pele mo sofeng</i>): Se ntheletše pelo hle, mpotše gore molato keng? Go senyegile kae, Papa?
Lekope:	(<i>O šišinya hlogo</i>) Mosadi wa moloi! Sehvirihwiri, mpheane! Moloilo, nka se mo kgotlelele.
Mmatlala:	(<i>O mo tomoletše mahlo</i>): Na Mologadi o dirileng ye kgolo? O reng bjale o thomile go bolela ka boloi?

- 3.1.7 Ka methaladi ye MEBEDI hlaloša gore ditaba tšeo Lekope a rego di senyegile ke dife; le gore o di gamotše bjang? (3)
- 3.1.8 Na Mmatlala o ile a fa Lekope keletšo efe morago ga poledišano ye? (2)
- 3.1.9 Ke eng seo se bego se gapeletša Mmatlala go fa Lekope keletšo yeo o e filego ka go 3.1.8? Efa mabaka a MABEDI. (4)
- 3.1.10 Seema seo o ka se hlabelago Lekope go ya ka poledišano ye ke sefe; le gona ke ka lebaka la eng o bona e le sa maleba? (2)

Setsopolwa C:

Lekope	(<i>O maketše</i>): Moisana tena, o ka re bjale o nyaka go nyakišiša ditaba ka moka tša lapa la ka. Ke gore le be le ntuletše lekgotlana? Afa o sa lemoga gore ke mogolwago?
Thomo:	Bogolo ga bo tsene mo tabeng ye. Nna le wena re amule letswewe le tee. Nka se go lese o senya dilo ka re o mogolwaka. Bana bale ke ba gago, ga se ditlhaba. Thoto ye ke ya bobona.
Lekope	(<i>O goragora mo madulong</i>): O reng? Ya bobona?
Thomo:	Ka realo.
Lekope:	O a gafa, mošaa! Thoto ye ke ya ka ke e šometše ka maatla.
Thomo:	Go lokile o be o šomela bona e sego masele ale a ga Seripa. O tla mpolediša kudu, mogolle. Gape mafantsatsa ale ga a phale bana ba gago.
Lekope	(<i>O mo lebeletše</i>): O feditše?
Thomo:	Aowa!

- 3.1.11 Ka methaladi ye MEBEDI, hlaloša gore Thomo o botšišitše Lekope eng pele ga poledišano ye? (2)

- 3.1.12 Thomo o šupa eng ge a re bana ba Lekope ga se **ditlhaba**? (2)
- 3.1.13 Ge o be o le Thomo, Lekope a go fetola ka tsela ye o be o tla dirang? Efa kgopolo ya gago. (2)
- 3.1.14 Ge o bona bothata bjo bja lapa la ga Lekope o be o ka bo rarolla bjang? Efa boikgopolelo bjago. (2)
- [30]

GOBA

- 3.2 “Batho bale ba ga Seripa ga se batho. Ba tla go hloba wa ba wa gaela bjalo ka lefotwana le se nago mmalo” Kgato ka kgato laetša ka fao mantšu a a Thomo e bilego kgonthe ka gona, o tšama o šitlela ka mehlala ya maleba.

PALOMOKA YA KAROLO B: [30]

KAROLO YA C

**PADI
POTŠIŠO 4**

O se lebale taelo ya go kgetha dipotšišo.

Nnete Fela – M.A. Kekana

- 4.1 Badišiša ditsopolwa tše di latelago ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tše di di latelago.

Setsopolwa A:

Go rile go sa le bjalo a hwetša mogalantšu wa go tšwa go Ariel. Ke moo a ilego a thakgala a ba a nyaka go fofa a sa theeditše yena Ariel. Badimo babo ba be ba na le yena, seo o be a se bona mamohla, gobane Ariel o be a tlile ka karabo ya bothata bja gagwe. O ile a ba a se kgolwe ditsebe tša gagwe motsotsong woo a tšea gore o a lora ge a ekwa lesogana leo le mo laletša go etiša naye kua Hellas ka Tshwane mantšiboeng ao a tšatši la Labohlano.

- 4.1.1 Efa lebaka leo le thabišago Bubbles ge a se na go amogela mogala wa Ariel. (2)
- 4.1.2 Bothata bjo Bubbles a bego a na le bjona ke bofe? (2)
- 4.1.3 Ge o bona Ariel o be a laletša Bubbles ka morero ofe? (2)
- 4.1.4 Na Bubbles o ile a reng ka taletšo ye ya Ariel? (1)
- 4.1.5 Efa lebaka la karabo yeo o e filego ka go 4.1.4. (2)

Setsopolwa B:

Boikgoboketšo bjo Bubbles a bo fihleletšego go tloga maabane mantšiboa ge a seno dira sephetho sa go tšwela pele ka morero wa borragwe bja thunya ka ye nako. Kua pele Ariel o be a batamela kgato ka kgato sefatanageng sela. Sebakabakeng Bubbles a thumaša sefatanaga se sa bona a tloga ka lebelo le le hlobaetšago. O ile a bona ge lebati la sefatanaga sa bale le thoma go bulega.

Aowa, aowa, aowa ...

- 4.1.6 Morero wo o ukangwago mo temaneng ye ke ofe? (2)
- 4.1.7 Go tlile bjang gore Bubbles le Ariel ba fihle lefelong le? Efa dintlha tše PEDI. (4)
- 4.1.8 Ke bomang bao ba bego ba le ka sefatanageng se se ilego sa bulega? (2)
- 4.1.9 Na o bona Bubbles a tšere legato la maleba sebakeng se? Efa kgopolo ya gago. (1)
- 4.1.10 Ka methaladi ye MERARO hlaloša seo se ilego sa direga morago ga fa. (3)

Setsopolwa C:

“Go bjang Thandi?” Ke Noko a myemyela a le pele ga *khaontara* mola Mabusha a le ka morago ga yona a lebeletše le go theeletša.

“Go a loka. O dirang mo?” Ke Thandi a bolela le go lebelela Noko tše nkego ke ngwana wa thaka ya gagwe.

“Ke nyaka sesi Bubbles.” Noko a realo a itlhomodiša pelo: “Pelo, ya ka e bohloko, ngwanaka o timetše, ge ke mo nyaka ga ke mmone. Gore ke lle, o a tseba.”

“Akga, o se ke wa ba wa lla mo, batho ba tla go sega ba re o setlaela, gape banna ga ba lle.”

- 4.1.11 Ke eng seo Mabusha a bego a nyaka go se kwa mo poledišanong ya Noko le Thandi? (2)
- 4.1.12 Poledišano ye e godiša bothata bja paditseka ye bjang? Hlaloša. (3)
- 4.1.13 Go tlile bjang gore Noko a tle a bolele le ngwana yo? (1)
- 4.1.14 Ka methaladi ye MEBEDI, hlaloša gore Thandi o ile a botša Noko eng morago ga fa. (2)

4.1.15 Na o bona dinyakišišo tša Noko di ile tša mo tšwela mohola? Fahlela karabo ya gago.

(1)
[30]

GOBA

4.2 Lerumo leo mongwadi a hlabanago ka lona ke polelo. Sekaseka mongwalelo wa Kekana o tšama o lahlela mehlala go kgonthiša seo o se ngwalago.

PALOMOKA YA KAROLO YA C: [30]

PALOMOKA: 100